

Yahudi Mültecileri Filistin'e Taşıyan

Parita Gemisinin Serüveni

RIFAT N. BALI

Adolf Hitler ve Nasyonal Sosyalist Partisi'nin 30 Ocak 1933 tarihinde iktidara gelmesiyle birlikte Almanya'da Yahudileri günlük hayattan ve toplumdaki tamamen dışlamaya yönelik ırkçı bir siyasetin uygulanmaya başlandığı malumdur. Adolf Hitler'in yayımladığı emelleri altı yıl sonra İkinci Dünya Savaşı'na yol açtı ve bu ırkçı siyaset Naziler tarafından işgal edilen Avrupa ülkelerinde de uygulanmaya başlandı. Bu ırkçı siyasetten bezlen ve de bunun bir savaşa yol açacağını öngören Yahudiler tek çıkar yolun İngiliz manda yönetimi altında bulunan Filistin'e göç etmek olduğunu anladılar. Ancak manda yönetimi Filistin'e kabul edilecek göçmen sayısını sınırlamıştı. Bu sınırlı sayı Nazi iktidarının ırkçı siyasetinden kaçmak için çırpınan Avrupa Yahudilerinin kitlesel göçünü karşılamaktan çok uzaktı. Çaresiz bir durumda bulunan Yahudiler bu nedenle Filistin'e yasadışı yollardan göç etmek için tüm koşulları zorlamaya başladılar.¹

1938 yılında Nazi Almanyası Çekoslovakya'yı işgal etti. Yahudilerin yasadışı yollardan Filistin'e göç etme-

lerini sağlayan Aliyah Bet örgütü de son dakikada merkezini Çekoslovakya'dan Paris'e nakletmeyi başardı. Avrupa Yahudilerini son derece kötü bir geleceğin beklediğini anlayan Aliyah Bet örgütü Nazilerden kaçmak isteyen Yahudileri Filistin'e taşımaya kabul edecek armatörler aramaya başladı. Mikolos adında Yunanlı bir armatörün Marsilya'da yaşadığını öğrenen örgüt onunla temasa geçti. Bu armatör Marsilya yakınlarındaki Sete limanında duran *Parita* ile Romanya Braila limanında demirlemiş *Naomi Julia* gemileriyle mültecileri Filistin'e taşıyabileceğini bildirdi. Armatör ağır maddi koşullar ileri sürmesine rağmen Aliyah Bet kendisiyle anlaşmaya vardı.²

Asıl güç iş Marsilya'da başladı. *Parita* gemisiyle yola çıkacak mülteciler Avrupa'nın muhtelif yerlerinden Marsilya'ya getirildiler. Geminin yolcu taşımaya uygun bir hale dönüştürülmesi için tuvalet, ranza ve mutfak yapıldı. Mültecilerin Marsilya'ya gelmelerini sağlamak için pasaport ve vizeler temin edildi. Yolculuk için de gerekli içme suyu, gıda ve yakıt ikmali yapıldı. Marsilya'da toplanan mülteciler Sete limanından ayrılmış ve açıkta bekleyen *Parita* gemisine gece

yarısı sandallarla gizlice nakledildiler. *Parita* demir aldıktan sonra Romanya'nın Köstence limanına gitti. Burada bekleyen Polonya, Almanya, Fransa, İsviçre, Belçika, Hollanda ve Lüksemburg'dan gelen 860 mülteciyi alarak Köstence'den denize açıldı. Yapılan plana göre İngiliz resmî makamlarına yakalanmamak için altı günlük deniz yolculuğundan sonra gemi açık denizde küçük ve hızlı balıkçı motorlarıyla buluşacak, mülteciler bu motorlara aktarılacak ve gizlice Filistin sahillerine çıkarılacaklardı. Ancak balıkçı motorları buluşma noktasına gelmediler. Altı günlük bir yolculuğa göre temin edilen gıda stokları da tükendiğinden kaptan yardım istedi, ancak bu çağrıya hiç kimse cevap vermedi. Bu durum karşısında kaptan Rodos'a gitmeye karar verdi. Rodos'taki yetkililer geminin su ihtiyacını karşıladıktan sonra kaptana İzmir limanına gitmesini emrettiler.³ Gemi 8 Ağustos günü su, kömür ve kumanyası tükenmiş bir durumda İzmir limanına vardı. Gemide salgın hastalık olabileceği ihtimalini düşünen Sahil Sıhhiye Müdürlüğü limana girme izni vermedi.⁴ *Parita* İzmir'e yaklaşırken mülteciler üzerinde "Ekmeğin su" yazılı

* Araştırmacı, yazar.

bir bez afiş hazırladılar. Limana girişte bir Türk savaş gemisi geminin yolunu keserek limana yaklaşmasını önledi. Mülteciler gemiyi durdurma yönünde bir girişim olması halinde direnmeye karar verdiler. Geminin içinde bulunduğu ümitsiz durumdan kamuoyunu haberdar etmek ve duyarlı kılmak için elli mülteci denize atlayıp İzmir sahiline yüzerek çıkmayı teklif etti.⁵ Karantina altına alınan mülteciler güvertede çıplak dolaşmakta, elle işaretler yapıp sahile çıkarılmalarını istediklerini ifade etmekteydiler.⁶ Liman yetkililerine geminin kumanya almadan hareket etmeyeceğini bildiren kaptan mülteciler arasında toplanan beş yüz lirayla kumanya ve su alabildi.⁷ Kaptanın hareket edeceğini bildirmesine rağmen mültecilerin geminin istim borularını tahrip etmeleri, kaptan ve mürettebata saldırmaları nedeniyle gemi limandan ayrılmadı. Durumu incelemek için gemiye çıkan polislerin ayaklarına kapanan mülteciler "Bizi öldürün, buradan göndermeyin. Bizi karaya çıkarın... Orada öldürün" diye ağlayarak yalvardılar.⁸ Geminin sahilden uzakta demirlemesine rağmen mültecilerin feryatları Kordon boyunca yayıldı ve İzmir'in iç kesimlerinden bile duyuldu.⁹ Mülteciler aralarında topladıkları İngiliz sterlinlerini bir Merkez Bankası görevlisine verip karşılığında Türk lirası satın aldılar ve böylece günlük ihtiyaçlarını temin ettiler.¹⁰ Gemi kaptanına yurtdışından gönderilen, bir kaynağa göre üç yüz, bir diğer kaynağa göre dört yüz, bir başka kaynağa göre üç bin sterlin para yardımı sayesinde gerekli kumanya temin edilebildi.¹¹ Son anda Çekya Yahudileri Yardım Cemiyeti Varşova temsilcisinin (başka bir kaynağa göre Aliyah Bet örgütünün bir yöneticisi) Varşova'dan İzmir'e gelmesi sayesinde herhangi bir olayın meydana gelmesi önledi. Bu kişi mültecilerle görüşüp onlara itidal tavsiye etti. Temsilci Türk resmi ma-

kamlarıyla da görüşüp mültecilerin karaya çıkabilmeleri için izin almaya çalıştı ancak başarılı olamadı.¹² İzmir Emniyet Müdürü kaptana demir alıp İzmir'den uzaklaşmasını aksi takdirde Türk donanmasına ait bir mayın gemisi tarafından geminin Türk karasularından dışarı çıkartılacağını bildirdi.¹³ Bunun üzerine Parita 14 Ağustos günü saat 13.00'de Filistin'e doğru yol almak üzere İzmir limanından ayrıldı. Her ihtimale karşı iki polis motoru gemiye Yenikale'ye kadar refakat etti. Geminin limandan ayrılması üzerine Yahudi Yardım Cemiyeti temsilcisi Filistinli gazeteci Eliahu Ben Oren de İzmir'den Filistin'e hareket etti.¹⁴

Türk Basınının Tavrı

Ulus gazetesi geminin hareketini "Serseri Yahudiler İzmir'den hareket ettiler" başlığıyla haber verirken,¹⁵ konuya daha insani ve sıcak duygularla yaklaşan gazeteciler de mevcuttu. *Son Telgraf* gazetesi yazarlarından Reşad Feyzi Yahudi mültecilerin kaderleri karşısında duygularını şöyle ifade etmekteydi:

"Almanya'da Nazi rejimi iktidarı ele aldıktan sonra, işlenen hatalar, hadsiz, hesapsızdır. Bu hataların bir kısmı, irtikâb edilmiş [kötü bir iş işlenmiş] insani facialar halindedir. Bunlardan en mühimi Nazi Almanyası'nda Yahudilere karşı tatbik edilen merhametsizce, gayriinsani ve insafsız muameledir. Alman müstevlileri [istilacıları] Avrupa'nın hangi toprak parçasına ayak basarlarsa, orada yaşayan milyonlarca Yahudi, çoluk, çocuk, kadın, ihtiyar, bucak bucak kaçmak yollarını aramaya mecbur oluyorlar. Yeryüzünde kendilerine melce [sığınacak yer] bulamayan bu bahtsız Musa çocuklarının, aylarca okyanuslarda vapurlarla dolaşarak, sığınacak bir karış toprak arayışlarının acıklı hikâyelerini her gün gazetelerde okuyoruz. Çekoslovakya'nın Almanlar tarafından işgali

üzerine hudud harici [sınır dışı] edilen ve şimdiye kadar hiç bir yere kabul edilmedikleri için aylardan beri deniz üstünde aç, sefil bir halde dolaşan 600 kadar Yahudi Parita Panama vapuruyla evvelki gün İzmir limanına gelmişlerdir. Aylar süren uzun yolculuk dolayısıyla, susuz, erzaksız, kömürsüz kalan ve birçokları çırılçıplak denecek derecede sefil bir vaziyete düşen bu insanların manzarası hazindir. Bunun mes'ulü Almanya'dır."¹⁶

Mültecilere insani duygularla yaklaşan ikinci bir gazeteci ise *Parita* İzmir açıklarında beklerken mültecileri ziyaret eden ve onlarla şişelerde yollanan mektuplarla söyleşi yapan *Tan* gazetesi muhabiri Naci Sadullah'tı.

Tan Gazetesindeki Söyleşi

Üç gün boyunca geminin serüvenini anlatan Naci Sadullah yazı dizisinin sonunda *Parita*'yı nasıl ziyaret ettiğini şöyle anlatmakta:

"Pazar sabahı, rıhtımdan *Parita*'ya doğru yollanan sandalda iki kişiyiz: *Deyli Ekspres* muhabiri ve ben... Denizin yine dalgalı oluşu, ona endişe veriyor, bana sevinç...

Zira ancak bu sayede, polis motörü *Parita*'ya, biz de polis motörüne yanaşabileceğiz.

Beni ümitsiz ümitsiz düşündüren en mühim nokta bir gün evvel aldığım vaadin yerine getirilip getirilmeyeceği...

' - Acaba diyorum, delikanlı, kalem, kâğıt, şişe, tıpa, vakit bulmak ve istediklerimi yazmak, yapmak zahmetini gösterdi mi?'

Fakat biraz sonra vapura yaklaşıncaya gülmekten kendimi alamıyorum. Zira, vapur güvertesini dolduranlara bakıyorum. Bir de ne göreyim? Çoğunun elinde birer bira şişesi yok mu?

Onlar da gülümsüyorlar ve polisler tarafından görülmediklerinden emin oldukça, şişeleri göstererek soruyorlar:

' - Ne yapalım, nereye atalım?'

Vaziyete bakınca, şişelerden bazıla-

Vatansız Yahudiler

Panama bandıralı Barita vapuru, bu sabah İzmirde su aldıktan sonra şehrimize hareket ediyor

Çekya Musevilerini hâmil bulanan vapur İzmir limanında

İzmir 9 (Telefonla) — Rodosa gittikleri halde adaya kabul edilmeyen Çekyalı mülhür Yahudileri hâmil bulunan Panama bandıralı Barita vapuru, bugün mendirek dışında demirli kalmıştır. Geminin kaptanı, Yahudi yolcular için 500 liralık kumanya almıştır. Vapur, yarın (bugün) su aldıktan sonra İstanbul'a müteveccihen hareket edecek ve Köstence'ye giderek Yahudileri oraya çıkaracaktır.

Parita gemisiyle ilgili 10 ve 11 Ağustos 1939 tarihli Cumhuriyet gazetelerinde yayımlanan haberlerden iki örnek.

Parita vapuru hâlâ İzmirde Yahudiler İzmirde zorla çıkarmak istiyorlar

Üzerlerinde külliyetli miktarda para olduğu anlaşılan Çekya Musevileri dün gemiyi kaldırmak isteyen kaptana taarruz ettiler

İzmir limanı açıklarında bulunan Parita vapuru ve içindeki 600 Yahüden bir kısmı

İzmir 10 (Telefonla) — 600 Çek' rekret etmedi. Bunun sebebi, içindeki va-Musevileri hâmil bulunan Panama bandıralı Çekya Musevilerinin İzmirde çıkmakta ısrar etmesi. Parita vapuru, bugün su, kömür, emelleridir. kumanya ve patentesini aldı. Fakat ha-

Edisyon Sa. 8 sayfa 5 tel

rını feda etmek mecburiyetinde kalacağımızı kestirmekte güçlük çekmedim. Ve içlerinden birisine, şişesini polis motörünün arkasına fırlatmasını işaret ettim. Memurlar o şişeyi almaya giderken, bir diğerine sandalın yan başını gösterdim. Bu suretle ilk şişeyi yakalanmadan ele geçirmiş olduk. Biraz sonra da denize şişe yağmaya başlamıştı. Faka zabıta memurları dikkat kesildikleri için maalesef, bu kapışmada, bizim hissemize iki şişeden fazla düşmedi. Zabitanın eline geçen şişelerin yekûnu otuzdan fazlaydı. İçlerinden yüze yakın mektup çıktığını da sonra salon komiser muavini Avni'den öğrenmiştim.

Bizim şişelerden çıkan üç mektup da bana hitap ediyordu. Birisi Türkçe, birisi Fransızca, diğeri de Musevice yazılmıştı. En uzununu ve en şayanı dikkati, Fransızca olanıydı, mektubu yazan delikanlı Tan kelimesini şu şekilde yazmıştı:

' - Temps!'

Bunu okuyunca, gayri ihtiyari güldüm ve:

' - Demek, dedim yanlış anlamış. Fakat bereket ki, elden verdi. Eğer posta-ya verseydi, başka adrese gidecekti!'¹⁷

'Aziz gazeteci!' hitabile başlayan bu mektubun tercümesini -bilhassa Hitler ve Mussolini hakkında çok ağır lisan kullanan cümlelerini çıkararak- aynen koyuyorum.'¹⁸

Şişedeki Mektup

"Cevabımızın elinize geçip geçmeyeceğini bilmiyoruz. Hakkımızda yazacaklarınızın bize faydalı olup olmayacağını bilmiyoruz.

Bizim hakkımızda ne gibi hislerle mütehassis bulunduğunuzu bilmiyoruz.

Yarın ne yapacağımızı, öbür gün nerede bulunacağımızı ve daha öbür gün ne olacağımızı bilmiyoruz.

Hülâsa yarına, istikbale dair hiçbir şey bilmiyoruz. Fakat siz bize hissi ihtiyaçlarımızı soran ilk insansınız. Sizde cevap vermeyi bir vazife biliyoruz.

Uğradığımız bazı yerlerde bize aç köpeklere kemik atar gibi ekmek fırlattılar. Bazı yerlerde ise su bile vermediler.

Sahipsiz birer hayvan mı sayılıyoruz, nedir? En şefkatli olanlar bile bizim sade midelerimizin ihtiyaçlarını sordular. Ve şimdye kadar hiç kimse çıkmadı:

' - Siz ne düşünüyorsunuz? Ne hissediyorsunuz?' demedi.

Bunun içindir ki, kendimizi size minnettar sayıyoruz. Derdimize çare bulamayacak bile olsanız, sormayı hatırladınız ya!

Suallerinizden bir kısmını rüzgâr alıp götürdü.

Bir kısmı da dalgalara düştü. Biz kulaklarımızı dört açarak işitebildiklerimize kısaca cevap vereceğiz. Size uzun yazmak isterdik. Zira her birimizin kafasında ayrı birer roman var. fakat ne yapalım ki, onları yazmaya ne bizim vaktimiz ne sizin sabrınız müsait. Yorgun sinirlerimizde, perişan kafalarımızda bu işe yetebilecek kadar mecal [güç] kalmadı.

Kaldı ki, bu mecali [gücü] bulabilsek bile, yine sözü uzatamayız. Zira bizim vapurda, ekmek buhranı, tütün buhranı, et buhranı, yer buhranı, hür-

riyet buhranı, şefkat buhranı, toprak buhranı, su buhranı gibi bir de kâğıt buhranı var. Bu defteri buluncaya kadar, bu köhne vapurda, bir hafriyat yapmadığımız kaldı. Bunun için mektubumuzun kısalığının, kâğıtlarımızın kötülüğünün kusuruna bakmayın.

Vapurda tam 721 kişiyiz. En mebzul [bol] gıdamız hava, en fakir gıdamız da ümit!

Bir buçuk aydır denizdeyiz. Ve biz, Filistin'in öz sahipleri, Medine'nin meşhur dilencilerine döndük.

Halbuki, biz Gestapo'nun şerrinden kurtulmak için evlerimizi, barklarımızı yok pahasına satıp yola çıktığımız zaman, dünyanın elimize sarılacak merhametli insanlarla dolu olduğunu sanıyorduk.

Fakat, eğer böyle sanmasaydık ta, yine kaçmak mecburiyetindeydik. Zira Almanlardan gördüğümüz en hafif zulüm sokak köpekleriyle bir tutulmaktı.

Hatta hürriyetimiz sokak köpeklerinden daha azdı.

Zira biz sokak köpeklerinin bile kabul olundukları bazı yerlere giremiyorduk. Namusumuza, canımıza, malımıza emniyetimiz kalmamıştı. Ve süründürüle süründürüle ezileceğimiz muhakkaktı. Düşünüp taşındık, neticede gidip Filistin'de ölmeyi bu zelim

[hakir] akibetten daha şerefli saydık.

Bu altımızda gördüğümüz vapur, 5000 İngiliz lirasına (otuz bin Türk lirası) kiralandı.

Bu para, vapur sahiplerine bin kişilik kafilemizin Filistin'e indirilmesi şartıyla ödenmişti.

Bugün, içimizde yüzme bilen kalması gibi bir şey. Zira onlardan bir kısmı Filistin'de, bir kısmı Rodos'ta karaya çıktılar. On iki adalardan bazılarına gitmek üzere suya atılanlar da oldu. Onlar bir daha dönmediler. Ne olduklarını bittabi bilmiyoruz. Öldülerse, öldürüldülerse ne olacak? Yahudi bu; hesabı sorulacak değil ya!

Bazıları On iki adalardan sizin topraklarınıza kaçmak niyetinde idiler. Temenni ederiz ki, bu niyetlerini tahakkuk ettirebilmiş olsunlar.

Filistin'den yani kendi topraklarımızdan da aldığımız vaade rağmen kovulunca, Rodos'a uğradık. Orada bize, toprak değil, içecek su bile vermediler. Ve gemimizi iki kruvazörle çıkardılar. Hatta ince nükteli, kalın yürekli İtalyan polisleri:

' - Seyahat tatlı şeydir. Herkes bu saadetinizin hülyasını çekiyor. Elinize fırsat düşmüşken, dolaşın dolaşabildiğiniz kadar!' diye bizimle alay bile ettiler.

Son ümidimiz Türk milletinin ezeli ve büyük şefkatine merhametine sığınmaktı. Bugün bu ümitten de mahrum kalmış bulunuyoruz.

Midelerimiz yarı tok, ve maneviyyamız tamamen ölü olarak buradan ayrılacağız.

Galiba nereye gideceğimizi de soruştunuz.

Tekrar Filistin'e dönmek kararındayız. Gideceğiz, ve zorla gemiyi karaya oturtacağız. Bizi ya alırlar, ya da öldürürler.

Zira yapılabilecek hiç bir teşebbüsümüz yok.

Sözümüzü bitirmeden evvel, hakımızda çıkarıldığını işittiğimiz bir iftirayı söyleyelim. Merhametli Türk halkına hitap etmesi için hazırladığımız bir band üzerine:

' - Ekmek, su, alkol isteriz!' cümlesini yazmıştık. Bizi bekleyen memurlardan öğrendik ki, bazı kimseler:

' - Şunlara bak... Demişler, sıkılmadan bir de içki istiyorlar!'

Siz onlara lütfen yazın ki, biz alkolü içmek için istemedik; onu yaralarımıza sürecektik!'

Yahudice yazılmış olan mektubu İzmirli bir doktor dostuma tercüme ettirdim. Onun mektubu Almanya'ya küfürle doluymuş:

' - Uluslar Kurumu [Milletler Cemiyeti] toplansın. Ortada kalmış olan Yahudileri demokrat memleketler arasında taksim etsin!' diyormuş.

Üçüncü mektubu yazan ise, İzmirli olduğunu söylüyor ve Parita vapurunun geçirdiği bütün maceraları hulâsa eden [özetleyen] birinci mektuptaki malûmatı tekrarladıktan sonra diyor ki:

' - Fakat çok rica ederiz. Bize iyilik etmek istiyorsanız Filistin'e gideceğimizi yazmayın, zira şimdiden tedbir alırlar. Bu sefer de gidemeyiz!'

Bu mektuplardan anlaşılmalıdır ki, vapuru dolduranlardan ço-

Filistin'e ulaşmayı başaranlar bir an önce karaya kavuşmak için gemilerden atılıyorlar. (Popüler Tarih, Temmuz 2000, sayı 2).

ğu, Filistin'e, Siyonizm davasına inandıkları için değil, inanmış görünmekten başka çare bulamadıkları için gitmektedirler. Ve böyle olduğu içindir ki, aralarına kanlı ve feci bir isyan çıkması bile muhtemeldir.

Saat 12'de kalkacak olan vapura kömür veren dubanın üzerinden resim alıyoruz. Memurların hiç kimseye zararı olmayan müsamahaları sayesinde bir taraftan da konuşuyoruz. İçlerinden birisi gülüyor ve:

' - Bu gemiye iyice alıştık..'

'Diyor. Geminin başındaki Parita kelimesinde bulunan harflerin yerlerini değiştireceğiz. Bu suretle bu gemi de bizim 'Patria'mız olacak.¹⁹ Zaten bundan başka vatan bulacağımıza da ümidimiz kalmadı!'

Bir kadın:

' - Ne olur, diyor, sahile gidin de, bize bir kutu toprak getirin. Toprak kokusuna hasretiz!'

Zavallı çocuklardan birisine soruyorum:

' - Nereye gidiyorsunuz?'

İçini çekerek önüne bakıyor:

' - Bilmem!' diyor. Sonra masum, saf ve samimî bir özleyişle ilâve ediyor:

' - Eve gidelim artık!'

İçlerinde idealist olanlar da var. onlar, aynı suale:

' - Hakkımızı aramaya gidiyoruz!' cevabını veriyorlar.

Hasır üzerinde yattıklarını söyleyen yolcuların iç hayatlarını gösteren resimlerden edinmek arzusuyla bir tanesine:

' - İçinizde dedim, hiç birinizin fotoğraf makinesi yok mu? Hiç resim çekmediniz mi?'

O acı acı gülümsedi, ve:

' - Tabii yok... dedi. Fotoğraf makinesi para eder. Onu Almanlar bırakırlar mı bize?'

En fazla istedikleri iki şey var:

' - Gazete ve cigara!'

İçlerinden bir tanesi de, vapura kömür yükleyen amelelere yardım ediyordu. Fevkalade güzel Türkçe konu-

şan, ve vapura astıkları bantdaki cümleyi yazmış olan bu delikanlı, fırsattan istifade, mavnaya geçmişti. Mavna işini bitirip uzaklaşırken, yüzü kömürle kararmış olan bu delikanlı da içinde kalmıştı. Hiç sesini çıkarmıyordu. Mavnada bulunan işçilerden iki tanesi, işin farkında oldukları halde seslerini çıkarmıyorlardı. Birisi sezememişti. Fakat bir tanesi gevezelik etti:

' - Memur efendi, bir tanesi burada kaldı!'

Delikanlı:

' - Arkadaş şaka ediyor. Ben mavnaya geldim!' diyerek, memuru at-

latmak istedi. Sonra kendisinin mavnada kalışına bile bile ses çıkarmayan işçilerin gözlerinde sezdiği şefkate, merhamete güvenerek memura:

' - İnanmazsanız sorun!' dedi.

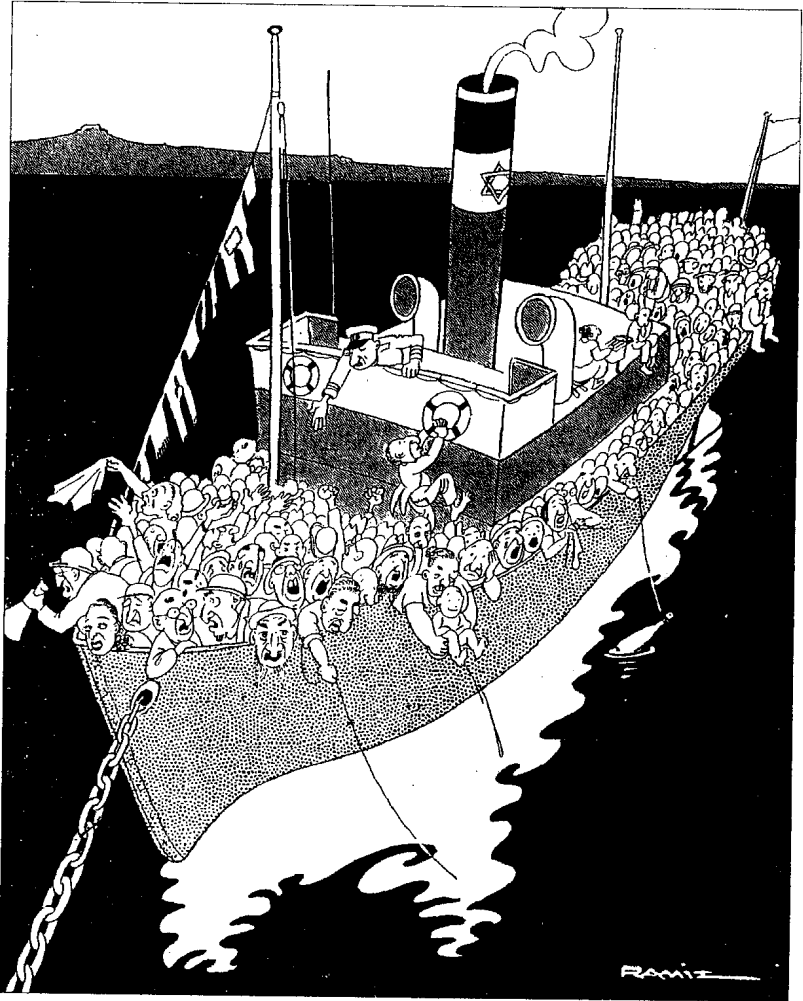
Memur onlara hiddetle sordu:

' - Doğru söyleyin canım. Şakanın sırası değil. Bu sizden mi, onlardan mı?'

Birisi cevap vermedi. Diğeri, biraz düşündü, sonra:

' - Amele gibi çalıştı ama... ' dedi. 'Vapurdan geldi!'

Mavna, tekrar yanaşıp gizlice insanlara karışmak isteyen bu firariyi gemiye bindirirken, diğer yolcular katıla katıla

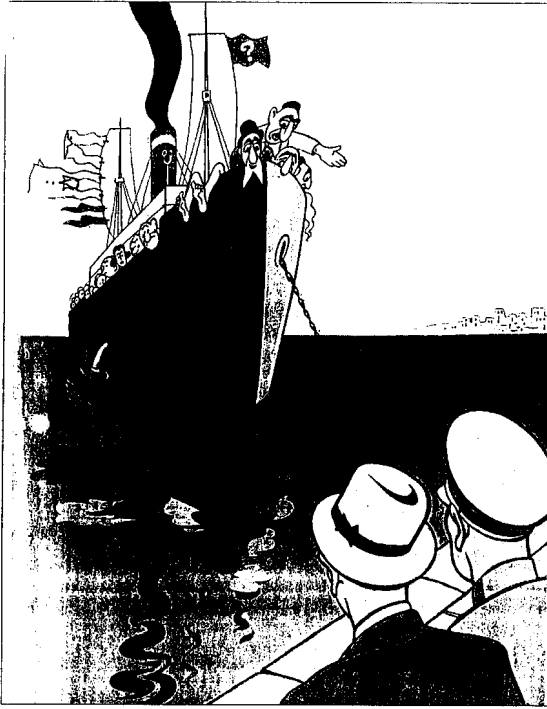

- Aydı hep bir ağızdan yaşasın diye bağırırım...

- Kim için?..

- Aptala bak, vapurdakiler için be!..

(Ramiz'in çizgilerinde Yahudi vapuru, Karikatür dergisi, 17 Ağustos 1939)

Yahudi -Açız, parasiziz.. Allahışkinıza beş dakika karaya çıkmamıza izin verin da zingün ulup yeşelim!.. (Cemal Nadir'in çizgisi, Akbaba dergisi, 24 Ağustos 1934).

hesaplayarak almış.

Fakat polis motöründe bulunan memurların tahminlerine rağmen, Emniyet direktörünün verdiği bu emir, gemide isyana, teessüre benzeyen bir hareket, bir telaş uyandırmadı. Hatta güverteyi dolduran Musevi delikanlılardan bazıları bu hareket haberini alkışladılar bile!

Fakat ben eminim ki, onlar, bu zoraki sevinci o anda polis motöründe bulunan ve kendilerine su, kömür, et, ekmekek, gazete ve sigara temin etmiş olan Siyonist mümessiline şükranlarını ödemek için

mizden utandırıyor.

Ben, ne sandalcının ne de soğukkanlı *Deyli Ekpres* muhabirinin sözlerini duymuyordum. Kulaklarımda küçücük tombul ayaklarını belki bir daha hiç toprağa basamayacak olan sevimli Yahudi çocuğunun ince, kırık sesi vardı:

' - Ne olur? Diyordu, evimize dönelim artık!''²⁰

Gemi İzmir'den Ayrılıyor

İzmir limanından tekrar Filistin'e doğru hareket eden gemi bu ikinci girişiminde başarılı oldu ve yola çıkmasından 41 gün sonra 22 Ağustos 1939 günü Filistin sahillerine vardı. Gemi-deki su ve gıda stokları tamamen tükenmişti. Mülteciler hasta, aç ve yorgunluktan bitaptılar. Sahildeki İngiliz devriyelerinden korkan kaptan ve başmühendis karaya yaklaşmayı reddetti. Mülteciler arasında bulunan Siyonist Betar örgütüne ait deniz okulu mezunları kaptan ve başmühendisi kabinlerine hapsedip geminin komutasını ele geçirdiler ve rotayı sahile doğru çevirdiler. *Parita* gece yarısı Tel Aviv kıyısına vardı. 23 Ağustos 1939 sabahı uyananlar Tel Aviv kıyısında Ritz Oteli'nin yanında kumsala oturmuş bir gemiyle karşılaştılar. Gemi hemen İngiliz askerleri tarafından kuşatıldı. Gemideki yüzlerce yasadışı mülteci onları seyredenlere haykırıp el sallamaktaydılar. Ancak ellerinden bir şey gelmeyen Tel Aviv'li sakinler İngilizlerin gemiye çıkıp mültecileri tahliye etmelerini seyretmeye başladılar. *Parita*'nın yolculuğu bu şekilde noktalandı.²¹

Sonuç

Türkiye'nin İkinci Dünya Savaşı yıllarında tarafsız bir siyaset gütmesi nedeniyle Filistin'e göç etmek isteyen Yahudi mültecileri için Türkiye önemli bir sığınma veya transit geçiş noktasıydı. Ancak Türkiye'nin Yahudi mültecilerle ilgili siyaseti Filistin'e yasal giriş iznine sahip mültecilere

gülyüyorlardı. Eğer ihbar vaki olmasaydı, delikanlı toprağa kavuşmuş buluncaktı. Onu başka türlü ayırd etmek mümkün değildi. Zira o da insandı!

Biçare, şimdi yüzünün karardığı ile kalmıştı. Suratını kaplıyan kömür tozları, onu yüz karası gibi utandırmış olacaktı ki, önüne bakıyordu. Yüzüne dikkat ettim. Gözlerinden sıran iri bir damla çenesine doğru yuvarlanarak, kömür tozu ile kararmış yüzüne, iki beyaz ve ince çizgi çizdi.

Saat tam 12 buçukta motörle *Parita*'ya yaklaşan salon serkomiseri İzmir Emniyet Direktörünün emrini bildiriyor:

' - Gemi derhal demir alacak! Ve şu anda *Parita*'ya yanaşmış olan yelkenliyi dolduran erzak, gemiye hareketinden sonra verilecek!'

İzmir Emniyet Direktörü, bu tedbiri, Yahudilerin hareket etmemek için bir bahane daha bulmaları ihtimalini

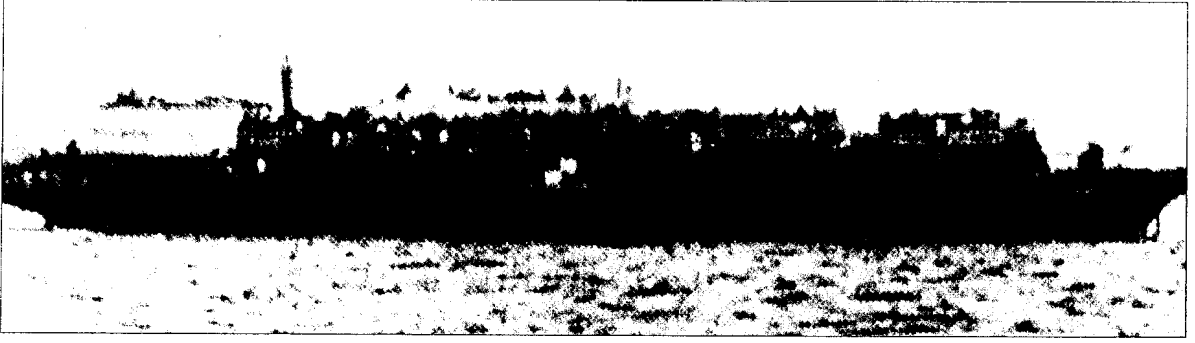
gösterdiler.

Yoksa, hepsinin yeşil İzmir'in usta bir rakkase beli gibi kıvrılan sahillerine dikilen dalgın gözleri, derin bir toprak hasretiyle yaşıyordu.

Saat on üçü tam on geçte demirini almış bulunan *Parita* vapuru kımıldadı, İzmir limanına, ağır ağır küskün küskün sırtını döndü. Nereye gideceğini kestiremiyormuş gibi, yavaş yavaş uzaklaşmaya başladı. Arkalarından bakarken düşünüyordum:

' - O biçareler, Filistin topraklarına bu sefer de kabul olunmadıkları takdirde nereye gideceklerdi?'

Onlar, içinden bir türlü çıkamadıkları denizlere doğru açılırlarken biz de sahile doğru yollanmıştık. Altımızdaki sandal sahile yaklaşırken, dalgaların üzerinde zıp zıp adeta sıçırıyor, oynuyor, sanki zavallı *Parita* yolcularına nisbet yapmak istiyormuş gibi şımarıyor, ve bizi mazhariyeti-

Struma gemisi İstanbul Boğazı'nda. Gemiden sağ olarak kurtulmayı başaran David Stoliar. (Popüler Tarih, Temmuz 2000, sayı 2).

Türk topraklarına ayak basmalarına izin vermeyip sadece transit geçiş izni vermekten ibaretti. Tarafsızlığına zarar vermemek için bu katı ve tavizsiz siyaseti benimseyen Türkiye'nin bu siyasetinden bihaber olan Yahudi mülteciler için Türkiye güvenli bir sığınak umudu teşkil ediyordu. Ancak Parita gemisinin serüveninden de görülebileceği gibi bu mültecilere karaya ayak basma izni verilmedi ve gemiye makul bir bekleme süresinin ardından Türk karasularının dışına çıkması emredildi. Parita gemisindeki mül-

tecilerin Filistin'e ulaşmaları talihli bir sondu. Yaklaşık iki yıl sonra benzeri bir yolculuktan sonra Boğazlar'dan transit geçiş yapıp Filistin'e gitmek isteyen Struma gemisindeki mülteciler ise Parita'daki soydaşları kadar talihli değillerdi. Struma gemisindeki mültecilerin Filistin vizesine sahip olmamalarından dolayı Karadeniz'e çıkarılan Struma bir Sovyet denizaltısından atılan bir torpido sonunda infilak ederek battı. David Stoliar dışındaki mülteci dışında tüm yolcular hayatlarını kaybetti.²²

NOTLAR

- 1 Bu konuda birçok inceleme mevcut olup konuyu en derli toplu ve yetkin bir şekilde anlatan araştırma şudur: Dalia Ofer, **Escaping the Holocaust: Illegal Immigration to the Land of Israel 1939-1944**, Oxford University Press, New York, 1990. Parita gemisiyle ilgili ayrıntılı bir bölüm Haim Lazar Litai, **Af Al Pi, Sefer Aliyah Bet** (Ibranice), **In Spite of All: The Book of Aliyah Bet**, Tel Aviv, 1959, s. 222-250. (Dalia Ofer, a.g.e., s. 342, dipnot 21) kitabında da mevcuttur. Ancak Ibranice olduğundan bu makalenin hazırlanması sırasında bu kaynaktan faydalanılmamıştır.
- 2 Naomi Julia gemisi de Türkiye'den transit geçiş yaptı. Bkz. "1200 resfuyidos de Noemi Julia de pasaje por nuestro porto", **La Boz de Türkiye**, 1 Ekim 1939, s. 84.
- 3 Mordechai Naor, **Haapala Clandestine Immigration 1931-1948**, Ministry of Defense Publishing House and IDF Museum, Tel Aviv, 1987, s. 20-22. Bu kitabın fotokopisini veren Yrd. Doç. Dr. Esra Danacıoğlu'ya teşekkür ederim.
- 4 "Çek Yahudileri İzmir'de", **Son Posta**, 9 Ağustos 1939.
- 5 Mordechai Naor, a.g.e., s. 20-22.

- 6 "600 Yahudi muhaciri İzmir önünde", **Ulus**, 9 Ağustos 1939.
- 7 "İzmir limanına iltica eden Çek Yahudilerine komanya verildi", **Son Posta**, 10 Ağustos 1939.
- 8 "Çek Yahudileri dolu vapur İzmir'den ayrılmıyor!", **Son Posta**, 11 Ağustos 1939 / "Vapurdaki Yahudiler isyan etti", **Tan**, 11 Ağustos 1939 / "İzmiire giden Museviler", **Son Telgraf**, 11 Ağustos 1939.
- 9 "Vapurlardaki Yahudiler isyan etti", **Tan**, 11 Ağustos 1939.
- 10 "Parita vapuru hâlâ İzmir'de", **Cumhuriyet**, 11 Ağustos 1939.
- 11 "Serseri Yahudiler", **Ulus**, 12 Ağustos 1939 / "Akdeniz'de musevilerle dolu vapurların adedi çoğaldı", **Son Posta**, 12 Ağustos 1939 / "Finike'ye de Yahudi dolu iki vapur geldi", **Son Telgraf**, 12 Ağustos 1939.
- 12 "İzmir limanında muhacir Yahudiler", **Cumhuriyet**, 12 Ağustos 1939 / "Yahudileri getiren vapur yarın gidecek", **Son Telgraf**, 13 Ağustos 1939.
- 13 "İzmiire giden museviler", **Son Telgraf**, 11 Ağustos 1939.

- 14 "Serseri Yahudiler nihayet İzmir'den hareket ettiler", **Ulus**, 15 Ağustos 1939. Gazetede bu şahsın adı Ben Oren olarak belirtilmiş de doğrusu Ben Horin'dir. (Mordechai Naor, a.g.e., s. 22).
- 15 **Ulus**, 15 Ağustos 1939.
- 16 Reşad Fevzi, "Zavallı Musa Çocukları", **Son Telgraf**, 10 Ağustos 1939.
- 17 Fransızca olan ve "zaman" anlamına gelen "Temps" kelimesi telaffuz edildiğinde "Tan" sözcüğünün telaffuzunu andırır.
- 18 Naci Sadullah, "Parita vapurundaki Yahudiler arasında", **Tan**, 17 Ağustos 1939.
- 19 Burada bir kelime oyunu vardır. "Patria" Yahudi İspanyolcasında 'vatan' demektir.
- 20 Naci Sadullah, "Parita giderken", **Tan**, 18 Ağustos 1939.
- 21 Mordechai Naor, a.g.e., s. 22.
- 22 Türkiye'nin İkinci Dünya Savaşı yıllarındaki Yahudi mültecilere karşı güttüğü siyaset için bkz. Rifat N. Bali, **Cumhuriyet Yıllarında Türkiye Yahudileri Bir Türkleştirme Serüveni (1923-1945)**, İletişim Yayınları, İstanbul, 1999, s. 331-368. Struma gemisi için bkz. a.g.e., s. 346-362.